

ÉLET ÉS MUNKA

I.

Abból, hogy az egyik a másiktól él, a társadalmi rend vérkeringésében, a természet műhelyében a legnagyobb káosz uralkodik, mert az egymásból való élés nemcsak maga a tiszta és való élet tényét jelenti, hanem felülkerekedést, legyűrése a másikkal, kihasználást, zűrsoraskodást, kárt, másszóval szeliden: versengést jelent. A versengés — kétségtelenül — haladást is, de legtöbbször a kiüríthatatlanul elfojtott, vagy nyílt ellenszenvet és gyűlöletet is teremt.

A társadalmi rend ideális formája talán az lenne, ha az emberek nem egymásból élnének, nem lennének egymásra rászorulva, hanem minden egyén függetlenül a másiktól élhetné le életét. Ilyen társadalmi rend mindenkinek utópia, mert feleslegessé válna a munka, amely az egyed életét fentartja, biztosítja.

A föld azonban egyenlőtlenül hordja magában az élethez szükséges táplálékanyagokat. Az egyik részen bőségben megterem a buza, vagy korlátlan mennyiségben találunk szenet, vasat, sót, a másik részen pedig nyoma sincs az egyiknek, sem a másikkal. A föld egyik részén egy fehér népfaj lakik, a másik részen egy sárga, vagy fekete, amely nyelvében, szokásaiban, vérmérsékletében merően különbözik az előzőtől. Az itt hiányzó anyagoknak ott bőven termő anyagokkal való kicserélése, tehát a közös lét fentartásának legfontosabb rugója.

Abszolút munka nélkül az ember nem tarthatná fenn életét a föld, amely végeredményben minden életforrást magában hord, csak a szükséges anyagoknak a kiaknázásával biztosítja a létet a megműveléssel ad csak kenyeret. Ez pedig munkával s fáradtsággal jár. Az élet így ezzel a munkával talán teher és nyűg, de a lét érdekében, mely ösztönösen tör fenmaradásáért: az embernek ezt a munkát akarva, nem akarva el kell végeznie.

Az egyén, a lélek elfásulása munka nélkül, vagy szórakozással, — csak szédítő frázisa jelenlegi erkölcsi felfogásunknak, a munka megkedvelésére és további serkentésére. Mert a munka nem esít, — mondják akik jólétben élnek. Semmittevés, szórakozással is szépen elmúlik az idő, sokkal kellemesebben, mint görnyedő, nehéz robotban, különösen ha a munka értéke nincs összhangban a fizetéssel. A semmittevők, vagy más nyakán élők számára nincsen munkamegszokás, mert a semmittevést hamarabb szokjuk meg, mint olyan munkát, amelyet külön-

ben is nem nagyon szívesen végzünk. A nehéz és sokat dolgozó kétségtelenül hamarabb szokja meg a henyelést, mint a született henyelő a kitartó munkát... Itt nem a megszokás fontos és döntő, hanem — az érzet... Semmit nem dolgozni, szórakozni — kellemesebb érzés. Mindig és sokat dolgozni, keveset, vagy semmit sem szórakozni — kellemetlen! Nyűg. Az ember valójában nem is dolgozna semmit, ha minden sült galamb módjára a szájába repülne.

E dolgok ilyen állásából természetesen következik, hogy a munka szükségből született, szükségből munka és nem önmagáért, nem azért van, hogy az ember el ne fásuljon.

Valahol azt olvastam, hogy volt egy nagyon gazdag ember, aki egész életében semmit nem dolgozott. De miután mindenkinek valamit mégis kell csinálnia, — ez az ember nem is élt sokáig. Egyszerűen megőrült. Megőrült, mert semmivel sem foglalkozott. Lehet, hogy ez ijesztő rém akar lenni a semmitevők ellen, de ezzel szemben ismerek nagyon sok olyan embert, akiknek anyagi helyzetük megengedi a semmittevést és a szórakozást. S ha igaz, hogy valamivel foglalkozni kell, akkor a szórakozás is munka. Tehát nem télenkedés. Az olvasással önmagukat képezik, a sportolással egészségüket biztosítják, életüket nem is nézhetjük le, — van célja így a semmitevésben is. Nem félnek attól, hogy a lelkük elfásul, attól sem, hogy megőrülnek, — ellenkezőleg előbb az örjitené meg őket, hogyha egyszer dolgozniuk kellene!

A henyelés, a szórakozás nem öli meg az embert. Előbb és igen sokszor, a nem szívesen dolgozót ölte meg a munka. Azt a munkát, amelyet szívesen végzünk, amelynek gyümölcse jólétünket még kényelmesebbé teszi, vagy amely haszon és bérmentes, de személyünknek tiszteletet teremt és hírnevet ad, (művészetekkel való foglalkozás) — talán nem is munka, mert egész lényünk felolvad benne és olyan semmittevésnek érezzük, mintha fűszállal a fogaink között, ragyogó napsütésben henyelnénk a zöld pázsiton.

Abszolút semmitevés tehát nincsen. Azzal, hogy járunk, mozgunk, beszélgetünk, már bizonyos munkát végzünk. Más kérdés, hogy ez a munka hasznot hoz-e a közösségnek. Talán önmagunknak sem hajt hasznot, csak kielégülést szerez, de számunkra ez a haszon. Abszolút semmitevés talán az volna, ha az ember állandóan ülne, vagy feküdne. Ez kétségtelenül nem kellemes érzés, ebbe talán bele is örülhet az ember. De hogyha ezt is legalább olvasással tölthetjük el s van valami, ami agyunkat foglalkoztatja, már biztosítottuk magunkat a megőrülés veszélye ellen.

De miért dolgozik, küzd az ember? Miért gyűjt vagyont? Ezekre a kérdésekre mindenki azt feleli, hogy szükségből, kényszerből. Mert az ember szervezete, idegrendszere, idővel elkopik, munkaképtelen lesz, de az összegyűjtött vagyon biztosítja öreg napjaiban az ember életét. Ezt bátran és nyíltan valljuk, mert az önmagunkról és utódainkról való gondoskodás jogos, természetes valami s így nem vált ki ellenszenvet. Ellenkezőleg tiszteletet te-

remt. Társadalmi rendszerünk, amely a magántulajdon elvén alapszik, a vagyonszerzést nemcsak megengedi, hanem azt állandóan ápolja és mindenkit ilyen irányban nevel.

De nincsen egészen így. A vagyonszerzésre van egy ok, amelyet mindenki titkol, mert — nevelésünk folytán — mindenki lenéz és megvet. A vagyonszerzés legtöbbször elfojtott semmittevő vágyat takar. És az ember szívesen, vagy szükségből azért dolgozik, hogy minél előbb megfelelő vagyonnal, gond nélkül kényelmesen élhessen. Egyrészt tehát azért dolgozik, hogy később ne kelljen dolgoznia.

Ez ismét azt bizonyítja, hogy az ember irtózik a munkától, nem szereti, sőt — gyűlöli. Ki akar dolgozni? — halljuk sokszor. Senki. De mert kell, mert munka nélkül nincs megélhetés, — csak azért dolgozunk. Akit a sors szerencsésebb helyzetbe hozott, az nem is dolgozik, mert munka nélkül is megél, — a más munkájából, mert ő sem élhetne, ha más nem dolgozna. A leleményesebbek, az életrevalóbbak ki is bujnak a munka kötelezettsége alól és másokkal goldoztatnak.

Hogy a munka szeretete nem természetünkben rejlő érzés, hanem az életnek parancsoló törvénye, amely azonban biztosíték is, bizonyítja, hogy a nevelés is csődöt mond abban a pillanatban, ha megszólal az ösztön leleplezetlen, igaz hangja. Az ösztön pedig csalhatatlan. Ez az ösztön, — mint már fentebb kifejtettem, menekül a munka elől. Minden harc, versengés abból fakad, mert senki sem akar dolgozni. Mindenki jól, kényelmesen, gond nélkül akar élni és megélni. Ez a munkaiszony az élet harcában mindenkit arra kényszerít, hogy a másikat kijátsza, legyűrje és a más kárán önmagának hasznot hajtson.

De vannak emberek, akiket egy eszme fűt, akik nem a gyűjtésért, nem a vagyonszerzésért dolgoznak, hanem egy széles emberi réteg örök felszabadulásáért.

II.

Igy jutunk a darwini igazsághoz, hogy a létért való küzdelemben mindig az erősebbek kerülnek ki győztesen. (Struggle for life.) Korunkban pedig a legszegényebb, legegyszerűbb munkás is van már annyira életrevaló és élelmes, hogy ő is megtudja látni — semmit tenni, szórakozni, mégis jobb, mint kitaratóan dolgozni különösen, ha a munka gyümölcsét más aratja le. De többet is meglát: meglátja, hogy munka és munka között lényeges különbség van.

Ablakomon keresztül valakit látok csikorgó hidegben havat lapátolni. A hideg szél szinte kicsavarja szeméből a könnyeit. Néha hátracsapja kezét, belelehel, hol a jobb, hol a ballábát emeli fel, hogy a hideget legyőzze. Én jól fűtött irodában szép ruhában ülök és írok, vagy számoszlopokat adok össze. Ő fizikai, én szellemi munkát végzek. Lehetetlen és ostobaság volna tőlem nem meglátni.

---

hogy kettőnk közül, az én helyzetem: jobb, kellemesebb. Mégis, én négyzeresét kapom annak a fizetésnek, mint ő. Mi jogon kapok én ennyivel több bért? Iskolai képzettségem miatt? Lehet. De ez csak szerencse, hogy én tanultam, ő pedig nem. Ő iskolai képzettség nélkül éppen úgy formál jogot, hogy mindennap jóllakjon, rendes ruhában járjon, télen fűtött szobája legyen, mint nekem. A tudatlanság, az iskolaiképzés hiánya, bár nem követelheti, hogy a tudásnál, az iskolai képzésnél nagyobb bért élvezzen, de követelheti, hogy élete az emberi méltóság türhető formájában nyilvánuljon meg. S ha a hólapátoló, az útkaparó, vagy bányamunkás nem is reprezentál, — veritékes munkája után több bért érdemel, mint amennyit élvez.

Nehéz és kényes kérdés vetődik itt fel: mi az igény? Hol van igényesség határa? Mert az egyszerű embernek is vannak igényei, vágyai. A nagyon gazdagok sok mindenről lemondhatnak, életük még mindig fényesebb. De miről mondjon le az, akinek semmije sincsen, akinek a meglevő falat sem mindig elég és kielégítő. Igényeink pedig mindig kereseti forrásaink szerint nőnek.

A kollektívizmus fontos igazsága, hogy gátat akar vetni az emberi telhetetlenségnek, mert az emberi telhetetlenség végtelen, ki nem elégíthető, nem ismer határt csak saját önző céljait hizlalja, s ha kell a mások rovására. És ebben a harcban mindég a gyengébbek maradnak alul, s ha a gyengébbeket — mint többséget — nem védi sem ember, sem törvény — két végletből áll az élet: itt munka nélkül duskálnak mindenben, amott pedig a nyomor ordít, munka ellenére is.

Az élet tehát munkát követel, mert a munka az élet parancsoló törvénye, de egyúttal biztosítéka, is melyhez minden élőlénynek joga van, de mindenkire nézve elengedhetetlen kötelesség. Ellenértéke pedig az egyén és a köz boldogulása. Az élet munka, az élet — szenvedés. Ez a szenvedés mégis ösztönösen vágyott és a legkellemesebb legyőzhetetlenség. Van könnyű munka és van nehéz robot. Az előbbit tulfizetik, suljos pénzekkel, az utóbbit szájalmasan tengődni hagyják. Ez a mai társadalmi rend kegyetlen igaz képe, amely a jólétben henyelő rövidlátás és korlátoltság szerint mindig így volt és mindig így lesz. Legalább is nem bánja, ha mindig így lenne. A jövő társadalmi rendjét nem tudjuk, de kétségtelenül jobb, szebb, igazságosabb és boldogabb lesz. Minden megmozdulás ezért a hitért van. Mert ebben hinnünk kell.

Heinz Vilmos